

หน่วยที่ 5

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ

ของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง

ครูชำนาญการ วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

หน่วยที่ 5

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ
ของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดสระแก้วมีการสะสม ถ่ายทอดและพัฒนา ในแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นซึ่งวิถีชีวิตส่วนใหญ่มีลักษณะเหมือนกับท้องถิ่นภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งส่วนที่เป็นของชนชาติอื่นที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในจังหวัดสระแก้ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ทักษะคติที่ได้พัฒนาก่อรูปขึ้นมา โดยชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในบทนี้จึงได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 6 ประเภท

- อาหาร
- หัตถกรรม
- แพทย์แผนไทย
- การประกอบอาชีพ
- เครื่องนุ่งห่ม
- ศิลปะการแสดง

หน่วยที่ 5

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ ของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ดังนั้นจึงมีการผสมผสาน ด้าน ประเพณีและวัฒนธรรม จึงมีภูมิปัญญามากมายที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานชาวสระแก้ว มากมาย วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสระแก้ว และได้มีการดำเนินโครงการที่มีการบูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับภูมิปัญญา ชาวบ้านมากมาย โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร จะมีวัฒนธรรมการเลือกสรรของกิน การปรุง วิธี รับประทานอาหาร ตลอดจนการถนอมอาหาร สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่แวดล้อม การ เลือกรหาพืชผักที่มีคุณค่าทางอาหารและมีคุณค่าทางยา

หน่วยที่ 5

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ
ของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม

งานหัตถกรรมของชาวบ้านเป็นงานฝีมือที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นทำขึ้นใช้สอยยามว่าง
จากงานในไร่นาผลงานที่สร้างสรรค์มีความงามอย่างเรียบง่าย แฝงไว้ด้วยความฉลาดของผู้สร้างงานส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นงานหัตถกรรมของ
ชาวสระแก้วที่ยังมีการสืบทอดผลิต ยังมีทั้งที่เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและที่เป็นเครื่องมือ
ทำมาหากินในชีวิตประจำวัน

หน่วยที่ 5

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแพทย์แผนไทย

ความเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสระแก้วในยามเจ็บป่วยจึงต้องดูแลรักษาตนเองในครอบครัว โดยอาศัยผู้มีภูมิหรือความรู้ทางสมุนไพร หรือมีวิชาอาคมมารักษา การแพทย์แผนโบราณในท้องถิ่นจึงเป็นวิถีชาวบ้านที่พบเห็นกันโดยถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือประสบการณ์ชีวิต มาปฏิบัติสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพหลักดั้งเดิมของชาวสระแก้ว ได้แก่อาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การดักจับ สัตว์ การขุดทอง การเดินทางและการค้าขาย เป็นต้น ส่วนใหญ่ทำเพื่อกิน ในครอบครัว มีการ แลกเปลี่ยนแรงงานและผลผลิตกันในหมู่บ้านติมิตร ผลผลิตที่เหลือกินและเหลือจากการเก็บถนอมไว้กิน ในต่างฤดูกาลต่างปี ชาวสระแก้วในชนบท ยังคงนำสิ่งของไปแลกเปลี่ยนกันหรือขายตามตลาดนัดหรือ มีพ่อค้าคนกลางมาซื้อ หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวชาวสระแก้วจะมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น ทอผ้าไหม ผลิตเครื่องจักสานงานไม้ไผ่ต่าง ๆ เช่น การทำกระติบข้าวเหนียวจากต้นกก การทำข้องดัก ปลา การสานตระกร้า การทอเสื่อกก การตีเหล็กแบบอนุรักษ์ ทำกลองยาว ทำเครื่องสีข้าว (สีด้วยมือ) การเผาถ่าน ปศุสัตว์ ก่อสร้าง เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม อาชีพที่เป็นเสาหลักของชาวสระแก้ว ส่วน ใหญ่ ยังคงเป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเช่นเดิม

หน่วยที่ 5

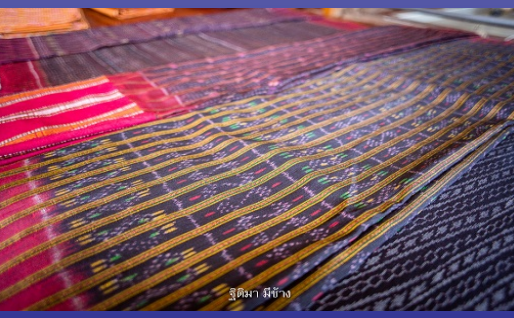

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องนุ่งห่ม

การผลิตผ้าไหมไทยบ้านหันทราย อยู่ที่ หมู่ที่ 5 ตำบลหันทราย อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว การทอผ้าไหมในตำบลหันทรายได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้ฝึกฝน มาจากบรรพบุรุษ และทอผ้าไหมใช้เองมาตลอด ในการทอผ้าไหมแต่เดิมจะเลี้ยงไหม สาวไหม ย้อมสี และคิดลวดลายขึ้นเองทั้งหมด ซึ่งลวดลายผ้าไหมที่บ้านหันทรายจะแปลกกว่าของที่อื่นเพราะมีลักษณะเป็นลายโบราณมีความละเอียดงดงาม เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นผ้าซิ่น ผ้าขาวม้าและผ้าต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จาก การสนับสนุนของภาครัฐ ที่ให้ทุกชุมชนสามารถผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย และสามารถยกระดับสินค้าให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ การถอยห่างจากการทำนา และเป็นอาชีพที่เสริมรายได้ อีกทางหนึ่ง ให้แก่หมู่บ้าน ทำให้ผ้าไหมกลายเป็นสินค้าสำคัญของหมู่บ้านหันทราย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญของจังหวัดสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแสดง

ศิลปการแสดงพื้นบ้านหรือการละเล่นพื้นบ้านเป็นเครื่องนันทนาการของชาวบ้านในท้องถิ่น มีลักษณะตามพื้นฐานการดำรงชีวิต ความคิด และการแสดงออกที่ต้องการความสนุกสนานรื่นเริงภายในกลุ่มศิลปินชาวบ้านจะเป็นผู้สืบทอด ปรับเปลี่ยน และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและยุคสมัย สำหรับศิลปการแสดงในจังหวัดสระแก้วมีมากมาย เช่นการแสดง ปี่พาทย์ วงกลองยาว หมอลำ เซิ้งหรือลำซิ่ง เจริญกันตรึม และอาโย เป็นต้น

หน่วยที่ 5

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญของ
ของจังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้วนอกจากจะมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีปราชญ์
ท้องถิ่นแล้วยังมีบุคคลสำคัญ ที่มีประวัติในการสร้างคุณประโยชน์แก่จังหวัด
สระแก้วในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

บุคคลสำคัญของจังหวัดสระแก้ว

ด้านการปกครอง การเมือง

ด้านศาสนา

ด้านการเมืองการปกครอง

ด้านการพัฒนาสังคม

ด้านศิลปการแสดง

หน่วยที่ 5

นางสาวฉัฐิมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ ของจังหวัดสระแก้ว

สรุป

ความรู้ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมความรู้ที่เกิดจากการฝึกฝน การปฏิบัติ ในสภาวะและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป และพยายามแก้ไขปรับปรุงจุดบกพร่องเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี เมื่อลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะกลายเป็นความเชี่ยวชาญและสามารถนำมาต่อยอดในการดำรงชีวิตได้ ในบทนี้จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาทั้ง 6 ประเภท มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และวิถีชีวิต และสามารถพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นอาชีพได้ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นได้ จากการสืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าของภูมิปัญญา ทำให้ทราบว่า ทุกชุมชนล้วนแล้วแต่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับประยุกต์ในการดำเนินชีวิต อันได้แก่พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือนสิงหาคม 2552 ที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” นอกจากนี้จังหวัดสระแก้วจะมีภูมิปัญญาที่โดดเด่นแล้ว ยังมีบุคคลสำคัญที่มีความรู้ ความสามารถ และสร้างคุณประโยชน์ที่ควรค่าแก่การยกย่องให้จังหวัดสระแก้วได้รับการพัฒนา ส่งผลให้จังหวัดสระแก้วได้รับความเจริญและเป็นที่ยอมรับในแวดวงสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศอีกด้วย

หน่วยที่ 5

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบุคคลสำคัญ

ของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

แบบฝึกหัด

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดสระแก้วมีกี่ประเภทอะไรบ้าง
2. จงยกตัวอย่างอาหารคาว ทั้ง 5 กลุ่มชาติพันธุ์ อย่างน้อย 2 รายการ
3. จงยกตัวอย่างอาหารหวาน ทั้ง 5 กลุ่มชาติพันธุ์ อย่างน้อย 2 รายการ
4. ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่หุ้มเซรามิกส์ มีแหล่งผลิตที่ใด ปัจจุบันมีการพัฒนาตลาดขายทั้งต้นที่ลวดลาย
5. การทำน้ำมันว่านสมุนไพร 108 มีความเป็นมาอย่างไร
6. โรงเรียนกาสกรวิทยามีความสัมพันธ์อย่างไรกับภูมิปัญญาการประกอบอาชีพในจังหวัดสระแก้ว
7. จงยกตัวอย่างภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานหัตถกรรม อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดสระแก้วและอธิบายขั้นตอนการผลิต โดยดูจากบทเรียน E-learning ประกอบ
8. เหตุใดเจ้าพระยาบดินทรเดชาและเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) จึงได้รับการยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดสระแก้ว
9. บุคคลสำคัญด้านการเมือง การปกครอง และศาสนาในจังหวัดสระแก้วคือใคร และท่านมีแนวคิดในการทำงานอย่างไร
10. แพทย์หญิงเพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ คือใคร มีความสำคัญอย่างไรกับจังหวัดสระแก้ว